

Foto links: een beeld ter illustratie. Foto rechts: Margot Buelens, criminologe bij UFC en projectcoördinator bij 'Stop it Now!'. © ANP, UFC

Foto links: een beeld ter illustratie. Foto rechts: Margot Buelens, criminologe bij UFC en projectcoördinator bij 'Stop it Now!'.

Van medicatie die alle remmen doet wegvallen tot slachtoffers die “zelf toespelingen maakten”: wie de voorbije maanden de rechtszaken in ons land volgde, hoorde de meest hallucinante excuses passeren van daders van seksueel kindermisbruik. Waarom schuiven zij de schuld zo vaak van zich af? En wat doet dat met een slachtoffer? Wij vroegen het aan Margot Buelens, criminologe bij UFC en projectcoördinator bij 'Stop it Now!'. “Ontkenning kan een overlevingsmechanisme zijn om zichzelf nog in de spiegel te kunnen aankijken.”

Femke Peeters

Onze journalisten hoorden het afgelopen jaar de ene na de andere verbijsterende uitleg in de rechtbank. Daders die de schuld lijnrecht bij hun minderjarige slachtoffers legden, of beklagden die plots medische problemen, geheugenverlies of externe factoren als verklaring gebruikten.

Hoe hallucinant zulke uitleg ook klinkt voor de buitenwereld, voor de dader kan het een specifieke functie vervullen, legt criminologe Margot Buelens uit. Zij is als projectcoördinator verbonden aan 'Stop it Now!' en het Universitair Forensisch Centrum (UFC), waar ze deze problematiek samen met klinisch psycholoog en coördinator Wim Huys op de voet volgt.

Margot Buelens, criminologe bij UFC en projectcoördinator bij 'Stop it Now!'. © UFC

“Hoe daders met hun daden omgaan, verschilt enorm van persoon tot persoon”, nuanceert Buelens. “Je hebt daders met een oprecht schuldbesef en daders die hardnekkig ontkennen. Maar de meesten zitten in de grijze zone daartussen: ze minimaliseren of ontkennen een déél van de feiten. Dat kan instrumenteel werken. Ze gebruiken die excuses om hun eigen zelfbeeld in stand te houden, of het beeld dat de buitenwereld van hen heeft. Als ze de feiten ten volle moeten bekennen, kan dat een enorme afbreuk doen aan hun identiteit. Die ontkenning is een overlevingsmechanisme om zichzelf nog in de spiegel te kunnen aankijken.”

Medische claims als schild voor misbruik

In de praktijk vertaalt dit overlevingsmechanisme zich opvallend vaak in biologische of medische oorzaken die worden ingeroepen om het misbruik goed te praten. Zo probeerde een [53-jarige man uit Heist-op-den-Berg zijn gedrag te verklaren nadat hij zijn 8-jarige kleindochter dwong om in 'schoolgirl'-outfits](#) te poseren voor foto's. Hij wees naar erectiestoornissen na een operatie en zijn zittende beroep, en verklaarde dat hij niet goed kon omgaan met die problemen en daarom op zoek was gegaan naar nieuwe prikkels.

Een beeld ter illustratie van de rechtbank in Brugge. © Benny Proot
Dezelfde medische achtergrond werd aangehaald in een Brugse rechtszaak. Een man, die door de nichtjes van zijn stiefdochter "[Nonkel Vies](#)" werd genoemd vanwege jarenlang misbruik, liet zijn advocate pleiten dat hij kampte met erectiestoornissen en die simpelweg probeerde te verhelpen met porno.

Ik deed het om te spelen

Pleger van kindermisbruik

Ook neurologische aandoeningen passeren de revue. Zo stelde een vrijwilliger uit Tielt, die een vrouw met een mentale beperking misbruikte in zijn wagen, dat zijn [medicatie tegen parkinson](#) aan de basis lag. Volgens zijn advocaat zorgde die voor minder impulscontrole. Hoewel zoiets de feiten absoluut niet rechtvaardigt of goedpraat, gaat het medisch gezien niet zomaar om een uit de lucht gegrepen excuus. "Een seksueel ontremmende werking is effectief een gekende bijwerking van die medicatie", licht Buelens toe.

Diezelfde problematiek rond remmingen kwam aan bod in Ieper, waar een zestiger terechtstond die jarenlang zijn [verstandelijk beperkte stiefdochter had betast](#). Zijn advocate verwees naar een trombose als oorzaak. "Ook hier klopt het dat bepaalde hersenschade ernstige impulscontrolestoornissen kan veroorzaken. Toch is het belangrijk om waakzaam te zijn rond dit soort argumenten." Zeker omdat de dader in dit laatste geval de feiten zélf minimaliseerde tot de uitspraak dat het maar was "om te spelen".

Creatieve verklaringen

Wanneer er harde bewijzen op tafel liggen, zoals foto's of berichten op een smartphone, komen daders vaak nog creatiever uit de hoek om de feiten te verklaren. In Mechelen probeerde een advocate opvallende beelden te verantwoorden in een zaak rond een 32-jarige man uit Beringen. Bij hem werden [naaktfoto's van zijn 8-jarige stiefdochter](#) in een verborgen map op zijn gsm gevonden, maar zijn advocate claimde een valabele uitleg te hebben: de foto's dienden volgens haar puur als bewijs van hygiënische problemen. Dat ze in een verborgen map stonden, vond ze compleet

normaal, want dergelijke foto's bewaar je volgens de verdediging immers niet tussen de vakantiefoto's.

Een beeld ter illustratie. © iStock

In Balen zocht een 28-jarige man uit Sint-Niklaas het dan weer buiten zichzelf toen hij werd geconfronteerd met honderden expliciete berichten die naar zijn 13-jarige nichtje waren gestuurd. Hij hield simpelweg vol dat zijn gsm was gehackt.

De schuld bij het kind leggen

De meest stuitende reflex in de rechtszaal blijft echter die waarbij daders de verantwoordelijkheid deels of volledig doorschuiven naar het minderjarige slachtoffer zelf. Zo klonk het in Antwerpen, waar een 74-jarige man uit Merksplas werd veroordeeld voor het jarenlange misbruik van twee meisjes. Hij hield vol dat de seks met wederzijdse toestemming gebeurde en verklaarde tijdens het onderzoek dat het wel duidelijk was dat ze zin hadden als ze met een slip van de trap naar beneden kwamen.

Een gelijkaardig verhaal hoorden we in Sint-Genesius-Rode, waar een vader zijn zwakbegaafde dochter verkrachtte en opvallend genoeg de schuld bij haar legde. Hij vertelde aan hulpverleners dat ze hem een hele week had zitten verleiden en hij zich niet had kunnen inhouden.

De rechtbank in Hasselt. © Karolien Coenen

Ten slotte probeerde een grootvader in Hasselt zijn gedrag te relativieren toen hij naakt met zijn 12-jarige kleindochter werd betrapt. Hij hield vol dat hij louter huid-op-huidcontact wilde en dat daar een praktische reden voor was, aangezien ze nog nat waren en de zetel anders nat zou worden. In de Kempen zag een twintiger die een meisje zwanger maakte op haar 14de zichzelf dan weer helemaal niet als dader, maar verklaarde hij dat hij haar "reddende engel" was omdat hij haar toch niet op straat kon laten slapen.

We mogen de impact van ontkenning in de rechtbank absoluut niet onderschatten

Margot Buelens, Criminologe bij UFC en projectcoördinator bij 'Stop it Now!' Soms wordt er in de rechtszaal ook gezocht naar een verklaring in het eigen verleden van de dader, vanuit de gedachte dat plegers vroeger zelf slachtoffer geweest zouden kunnen zijn. "Het is menselijk dat we zoeken naar een simpele, geruststellende oorzaak", zegt Buelens. "Maar een duidelijke één-op-éénrelatie is er vaak niet. Als dat zo was, zouden er veel meer vrouwelijke daders zijn, want procentueel worden er meer meisjes slachtoffer dan jongens. Het overgrote deel van de kinderen dat misbruikt wordt, groeit later gelukkig niét uit tot een pleger. Een misbruikverleden kan een factor zijn in de rugzak, maar het is altijd een complex samenspel van verschillende factoren."

Secundaire victimisatie

Voor een slachtoffer is het horen van zulke excuses in de rechtszaal vaak een loodzware klap. Toch waarschuwt Buelens voor veralgemening. "Het effect is heel individueel. Het feit dat een dader de feiten ontkent, betekent niet automatisch dat een slachtoffer levenslang getraumatiseerd blijft. Velen slagen er mits de juiste professionele hulp, ondersteuning en therapie in om de ervaringen een plaats te geven en hun leven weer op te bouwen."

"Tegelijkertijd mogen we de impact van die ontkenning absoluut niet onderschatten. Wanneer een slachtoffer al zijn moed heeft verzameld om het verhaal te doen, en de dader minimaliseert de feiten of schuift de schuld door, kan er sprake zijn van secundaire victimisatie. Het slachtoffer krijgt het gevoel opnieuw slachtoffer te worden omdat de pijnlijke ervaringen in twijfel worden getrokken. Dat kan het verwerkingsproces ernstig bemoeilijken."

De leerkracht uit Puurs-Sint-Amands bij de rechtbank van Dendermonde. © Photo News

Bijzonder pijnlijk zijn de zaken waarin daders misbruik maken van hun macht, gezag of vertrouwenspositie over minderjarigen, zoals in het onderwijs. In Puurs-Sint-Amands probeerde een [voormalige leerkracht](#), die op zijn 26ste seksuele contacten had met twee leerlingen van 14 en 15 jaar, zijn gedrag te kaderen als een relatie. Tijdens het proces verklaarde hij dat hij geen pervert, pedofiel of pedoseksueel was en wees hij op zijn eigen jonge leeftijd. Toen hij later een contactverbod schond en opnieuw afsprak met een van de meisjes, legde hij de schuld weer deels bij het slachtoffer omdat zij zelf contact zou hebben gezocht, hoewel het parket benadrukte dat de leerkracht misbruik maakte van zijn positie.

Diezelfde gezags- en vertrouwenspositie stond centraal in Oudenaarde, waar een 44-jarige leerkracht van [Hotelschool Ter Duinen uit Koksijde](#) zich moest verantwoorden voor zedenfeiten tegenover minderjarige leerlingen tijdens een schooluitstap in Duitsland.

Ook in Brugge kwam een dergelijk misbruik aan het licht toen een [voormalig schooldirecteur van BuSo Ravelijn](#) terechtstond voor grensoverschrijdend gedrag tegenover leerlingen met een mentale beperking. Zijn advocaat probeerde expliciete berichten zoals "Ik ben alleen thuis, kom je niet af?" nog goed te praten als berichten die uit oprechte bezorgdheid waren verstuurd, en de directeur ontkende de seksuele handelingen lange tijd met klem. Na zijn effectieve veroordeling voor het misbruik van drie leerlingen bleef hij de ernst minimaliseren door te beweren dat aanrakingen louter bedoeld waren om hen te kalmeren, terwijl zijn advocaat voor een verkrachting zelfs verwees naar erectieproblemen waardoor dit fysiek niet mogelijk zou zijn geweest. De ex-directeur kreeg uiteindelijk vier jaar cel, grotendeels met uitstel.

Welke straffen riskeren daders écht?

Gelukkig prikken rechters en deskundigen steeds vaker door deze muren van excuses heen. Magistraten worden vandaag beter opgeleid in de materie — onder andere via vormingen door het UFC. Maar welke straffen hangen daders nu eigenlijk boven het hoofd? “Het seksueel strafrecht is in 2022 grondig hervormd”, legt Margot Buelens uit. “De bestaande seksuele misdrijven werden herwerkt en op een veel modernere en duidelijkere manier omschreven. Begrippen zoals ‘consent’ (toestemming) hebben nu een centrale plaats gekregen, wat vroeger veel minder in rekening werd gebracht. Wanneer zedenfeiten worden gepleegd ten aanzien van een minderjarige, vormt dat in de wet een verzwarende factor. Dit betekent dat de rechter binnen de voorziene strafmarge een aanzienlijk zwaardere straf kan opleggen.”

Los van de vaste regels is de straf die een dader krijgt altijd afhankelijk van een mix van factoren. De rechtbank kijkt naar de concrete feiten en de context, maar ook heel sterk naar de justitiële voorgeschiedenis. Margot Buelens, Criminologe bij UFC en projectcoördinator bij ‘Stop it Now!’ Daarnaast kent de wet specifieke verzwarende misdrijven op basis van de context. “Denk maar aan situaties waarin de dader een vertrouwenspersoon is, zoals een leerkracht of directeur. Dat is een expliciete inbreuk op het vertrouwen, wat juridisch zwaar wordt aangerekend”, aldus Buelens.

Toch is de uiteindelijke strafmaat nooit een zwart-witverhaal. “Los van de vaste regels is de straf die een dader krijgt altijd afhankelijk van een mix van factoren. De rechtbank kijkt naar de concrete feiten en de context, maar ook heel sterk naar de justitiële voorgeschiedenis: is dit de eerste keer dat iemand wordt veroordeeld, of is er sprake van een eerdere veroordeling? Ook de bereidheid tot behandeling weegt mee door. Daar wordt vanuit de rechtbank actief naar gepolst.”

Interessant genoeg kan de uiteindelijke straf er in sommige gevallen voor zorgen dat de uitvluchten uit de rechtszaal achteraf afnemen. Buelens: “We zien geregeld dat daders de feiten heel sterk ontkrachten vóór ze hun straf krijgen, uit schrik voor de gevolgen. Eens de straf is uitgesproken of ze onder een bepaalde gerechtelijke maatregel vallen, kán er in therapie meer ruimte ontstaan om opener en eerlijker te zijn. De angst voor de invloed op hun straf valt dan weg, al verdwijnt die ontkenning zeker niet bij iedereen.”

Seksueel misbruik in cijfers

Dat het hier niet om geïsoleerde incidenten gaat, bewijzen de harde cijfers van Sensoa. Naar schatting krijgt 1 op de 5 kinderen en jongeren in Vlaanderen voor hun achttiende te maken met een vorm van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Kijken we naar de opdeling tussen jongens en meisjes, dan gaat het om ongeveer 1 op de 5 meisjes en 1 op de 10 jongens. Het is geen uitzonderlijk probleem, maar een pijnlijke maatschappelijke realiteit.

Het misbruik komt op verschillende manieren aan het licht. Soms nemen daders zelf de verantwoordelijkheid en stappen ze naar de politie, maar vaker start het na een klacht van een slachtoffer of wanneer de omgeving signalen opvangt. Daarnaast doen gespecialiseerde politiediensten vandaag aan proactieve opsporing door online omgevingen te monitoren op zoektermen die gerelateerd zijn aan misbruikbeelden, om daders te vatten nog voor er een officiële melding is.

Wie zich zorgen maakt over zijn eigen seksuele gevoelens of gedrag naar minderjarigen, kan terecht bij de hulplijn 'Stop it Now! Vlaanderen' op het gratis nummer 0800/200.50 of op stopitnow.be. 'Stop it Now! Vlaanderen' staat voor de preventie van seksueel kindermisbruik en voor de sensibilisering en ondersteuning van personen die vragen of bezorgdheden hebben rond seksuele gevoelens en gedrag ten aanzien van minderjarigen.
